

## ענף הבקר בגניגר

### תולדות העדר

האלה הגיעו לזקנה מופלגת, זכו בתואר „אלוף פות“, והקימו צאצאים שהצטיינו בתכונות אמר תיהן המשובחות. בשנות הארבעים פעל בעדרנו הפר „טיטוס“ והשאיר 39 בנות שהניבו למעלה מ-5000 ק"ג בממוצע לארבעת התקופות הראשונות שלהן. פר זה היה מהמשובחים בעדרנו. במשך 15 השנים האחרונות גודלו אצלנו מספר רב של פרות, צאצאי הכלאה של בקר מעורב (הול × דמשק) בפרים מגזע גרנסי. שלוש פרים מגזע זה שירתו בעדרנו, מהם אחד מצויין. מפר זה נשארו רוב הבנות הגרנסיות מעורבות וצאצאיהן מפליאות עד היום בתנובת החלב ובאחוז השומן הגבוה. להלן נמסרת טבלה ממנה אפשר לעמוד על התפתחות העדר בשנים תש"ג—תשט"ו.

אתאר במלים מספר מקור מוצאן של פרות היסוד והפרים הראשונים אשר פעלו בעדר שלנו. בתחילה נקנו מספר פרות אשר גילן היה בערך 6—8 שנים. לפי רשימות ספר העדר היו פרות ראשונות אלה בעלות יכולת הנבה מצויינת. תנובות שנתיות של 4000—5000 ק"ג חלב לא היו נדירות ביותר ואחוז השומן היה גבוה למדי. עם הבאת הפרים הראשונים מהולנד נהנה גם עדרנו מפרים מספר אשר במרוצת הזמן פעלו לטובת התהוות העדר של היום. בין הפרים הבולטים אציין רק אחדים: „אוטו“, השאיר מספר רב של בנות טובות, „הדר“ ו„ברטוס“ פעלו בשנות השלושים והורישו לבנותיהם גוף כבד, דומה לטיפוס ההולנדי. מספר בנות מהפרים

טבלה 1: התפתחות עדר גניגר בשנות תש"ג—תשט"ו.

פרטים	תש"ג	תש"ו	תש"ז	תש"ח	תש"ט	תש"י	תש"יא	תש"יב	תש"יג	תש"יד	תש"ט"ו
פרות	99	93	99	107	101	117	115	116	107	128	128
פרים	2	3	3	—	—	1	2	2	2	1	2
עגלות	47	67	64	72	76	73	99	99	108	93	122
עגלים לגידול	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—
עגלים לבשר	—	—	—	—	—	—	—	—	9	35	56
ס"ה	148	164	166	179	178	192	217	218	226	257	308

מספר הפרות שנרשמו עד היום בספרים שלנו מאז הקמתו של העדר הוא קרוב ל-600. מלבד זה נמכרו לגידול הרבה עשרות של עגלות שגודלו במשקים מושביים וקיבוציים.

טבלה 2: יציאת פרות מהעדר בשנים תש"ג—תשט"ו.

סיבת היציאה	תש"ג	תש"ד	תש"ה	תש"ו	תש"ז	תש"ח	תש"ט	תש"י	תש"יא	תש"יב	תש"יג	תש"יד	תש"ט"ו	סי"ה
בירור	7	11	10	8	5	2	8	4	17	30	17	3	17	139
זקנה	—	—	—	—	—	1	—	2	2	7	4	6	10	36
עקרות והפלות	6	6	9	8	6	21	8	8	5	4	3	6	6	96
מחלות עטין	1	—	1	—	—	3	3	2	2	—	2	2	5	22
גוף זר	2	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	5
הרעלות	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
תאונות ושונות	3	6	5	4	2	3	3	3	1	1	3	5	3	42
ס"ה פרות	20	24	25	21	14	30	24	21	27	44	29	22	41	342

טבלה 3: מכירת עגלות לגידול ופרים בשנים הנ"ל.

עגלות	19	13	6	10	6	—	3	5	11	6	13	5	16	113
פרים	—	3	—	1	—	—	—	—	1	1	2	1	1	13

מורגש אך לעתים רחוקות וזה כפי הנראה כתור צאה מחוסר בויטמין א'. לאחר שהתחלנו בשנה זו להוסיף 10% קמח אספסת לתערובת הפרות שברפת ההמלטה ולתערובת העגלות הצעירות, הוטב המצב במידה ניכרת.

אשר לשלשול הלבן הרי הדבר קשה יותר. מחלה זו פרצה לפני שנים בלבד ברפת הישנה, שלא היתה נגועה בדלקת הריאות. רפת זו משמרת עד היום מקום שיכון לבני בקר שבגיל הרך, עד הגמילה, ולפרות הממליטות. מאז השתמשנו בכלובי ברזל עם רצפות עץ בלתי אטימות, הוקל המצב בהרבה. אך נתקף עדיין חלק גדול של העגלות בשלשול, אולם בצורה קלה ביותר. לאחר חיפושי דרך וניסויים בתרופות שונות חזרנו אל מרק הפשתן אשר לדעתנו יש להעדיפו על הסולפוט למיניהן, משום שהוא משמש בעת ובעונה אחת מזון מתאים לוולד הרך ומרפא לחולי ללא השפעה מזיקה כל שהיא.

#### המבנים והציוד.

על בניני הרפת עברה במשך השנים מהפכה שלמה. עד לפני 7 שנים היה כל הבקר 185 ראש בערך, משוכן בשתי רפתות בנויות בטון. אחת מטיפוס „ראש מול ראש“, אשר, משמשת כיום רפת לממליטות ולעגלות רכות לאחר שנעשו בה שינויים מסויימים, והרפת השניה היתה מטיפוס „זנב מול זנב“ והיא הופקעה מרשות הענף ומשמשת למטרות אחרות.

מלבד שני הבנינים האלה היה גם דיר עגלות ל-50 ראש מכל הגילים. הפריה הישנה לשני פרים, הופכנו לדיר העגלות הגמולות. השתדלנו תמיד לנצל במידה מכסימלית את הקיים: המבנים, הגדרות, הדרכים והחצרות המרוצפות; זה חסך למשק הרבה השקעות שהיו ודאי הכרחיות, אילו היינו מעתיקים את המיבנים המודרניים לאיזור חדש.

להלן ניתנת רשימת המבנים השייכים לענף הרפת כפי שהם קיימים היום:

#### תרומות לקרן מגן

מבית יצחק שער-הפר מודיעים: חבר אגודתנו, שמואל קלוש, אב ל-5 ילדים בגיל בית הספר, מתישב עולה, העמיד לרשות קרן המגן עגלה משובחת בת 8 ימים, שנמכרה במכירה פומבית בין חברי הכפר תמורת — 260 ל"י.

כל פרסי הכסף שהוענקו לחברים בתערוכת הבקר בכפר ורבורג נמסרו לרשות קרן המגן.

טבלאות אלו מדגימות שלבי התפתחות וכן התלבטויות וכשלונות במשך השנים. באופן מיר חד פגעה בנו צרת הפוריות הנמוכה במשך שנים מספר. ודאי היו סיבות שונות לפגע זה ואציין את העיקריות.

עדרנו היה נגוע במחלת הוויבריוסיס ובאותה תקופה נעשו גם הצעדים הראשונים בהורעה מלאכותית, ששיטותיה אז ואופן הביצוע לא היו משוכללים ביותר. המצב הקשה בהתעברות גרם אף לכך, שהחלו להשתמש בפרים שהוכיחו פוריות רבה יותר מבלי לשים לב לטיבם ואף נזקקו לפר מקומי (ערבי). במצב זה של פוריות נמוכה היה הכרח לגדל כל עגלה וזה הביא במרוצת הזמן לירידה בכושר הייצור מבחינה תורשתית. רק לאחר שהתגברנו על פגעי העקרות יכולנו להרשות לעצמנו סלקציה חמורה יותר בעדרנו.

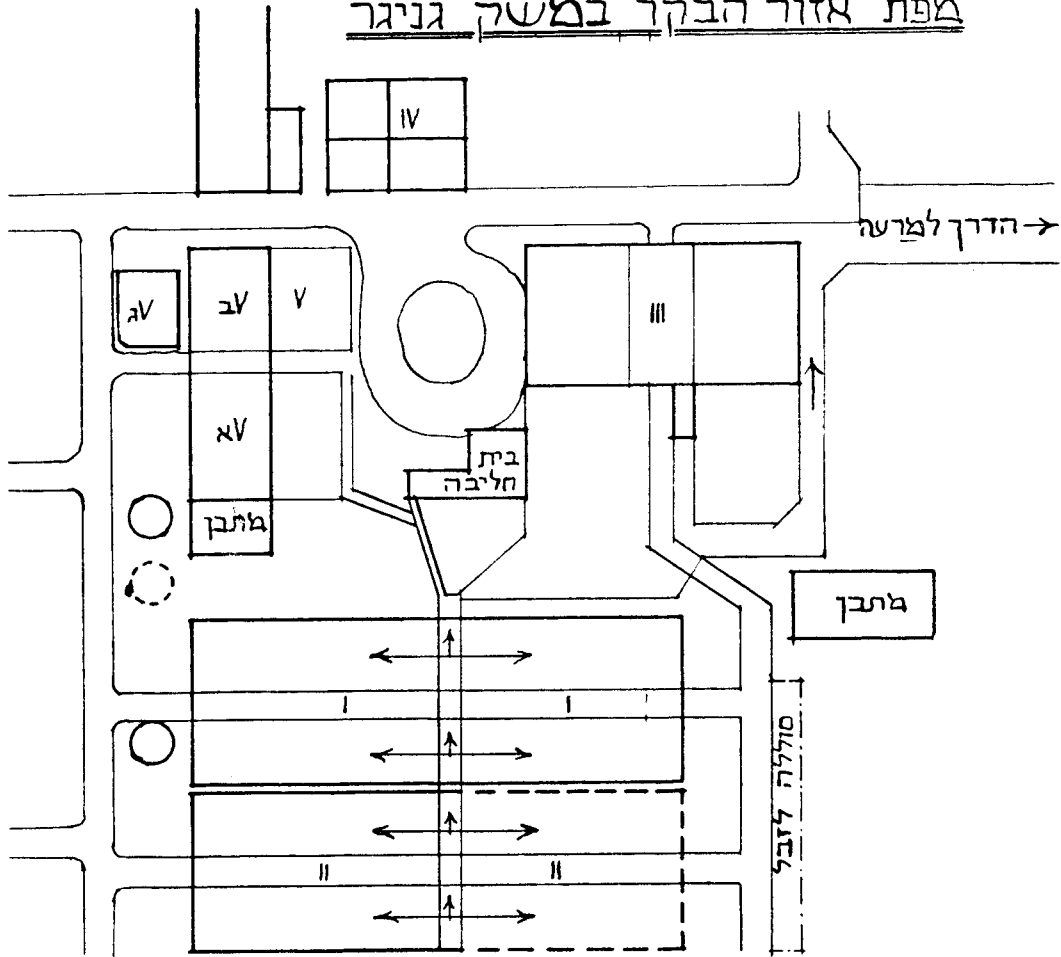
#### מצב הכריאות.

בדיקות הטוברקולין במשך השנים הראו שהעדר בריא ואינו נגוע שחפת. ההגבות, לרוב בלתי ספציפיות, היו כנראה מקריות. אך על אף סברה זו נהגנו תמיד לסלק את המגיבות, ואלה היו בדרך כלל פרות טובות. גם בדיקות הדם להפלה היו דומות בתוצאותיהן לאלה של השחפת. ענין הוויבריוסיס היה חמור יותר כיון ששיטות האבחנה והטיפול לא היו משוכללות ביותר. כפי הנראה התנקה העדר מעצמו לאחר שהוצאו פרות רבות. כיום, לפי הבדיקה השגרתית האחד רונה, נראה שהעדר נקי מהוויבריוסיס.

בעיה מעיקה ביותר במשך השנים היא — המחלות בבני הבקר. הכוונה לדלקת הריאות ולשלשול הלבן.

דלקת הריאות הופיעה בצורה חריפה מאוד בין העגלות אשר הוחזקו במקום לא מתאים. התאים היו ללא איזור מספיק, טחובים בחורף ומחניקים בקיץ. הטיפולים השונים לא עזרו הרבה ורק לאחר הוצאת העגלות מהתאים ההם פסקה למעשה המחלה בצורתה החריפה. שיעול

מפת אזור הבקר במשק גניגר



- I סככה א' ל-120 פרות + 2 פרים — מרוצפת אספאלט.
- II 1/2 סככה ב' ל-80 מבכירות — בלי חצר חשופה, בלי ריצוף.
- III דיר עגלות ל-60 עגלות, לאחר שינויים מתאימים — חצר אספאלט.
- IV סככה לגמולים ל-26 ראשים, (הפריה לשעבר) — חצר אספאלט.
- V עמדות ל-12 פרות.
- א תאים ל-30 עד 40 יונקות — 6-8 בכל תא.
- ב-ג מקום ל-18 כלובים כולל המשטח מבטון להעמדתם בקיץ.
- ס"ה מקום ל-346-356 ראשים מכל הגילים.

מלבד זה, מבני עזר הבאים: קש כ"א; מתבנים קטנים ע"י הרפתות. אך פאר ומרכז כל הענף היא רפת החליבה מטיפוס "מפולש" (שוט) על כל מתקניה ושכלר ליה. בית חליבה זה מצוייד בטאנק מצנן — טרמוס ל-3500 ליטר, מיחם וכל יתר האביזרים מגדל תחמיץ ל-200 טון; מגדל תחמיץ ל-150 טון; בור תחמיץ בנוי ל-350 טון; שלושה מתבנים ל-120 טון שחת או 100 טון

## הספק עבודה.

במשך השנים האחרונים עברה מהפכה על פני כל הארץ בקשר עם ארגון וייעול העבודה ברפת. גם אנו השתתפנו במירון זה. התוצאות הן בולטות ביותר, כפי שאפשר לראות מהמספרים שבטבלה 4.

הנחוצים למפעל מעין זה. יש עוד גינרטור חשמלי, מיכל לארבעה טון מ"מ ומיכל אחר לשניים וחצי קוב מים. סידורים אלה מקנים לבנין זה אי-תלות במידה גדולה ביותר בתקלות משקיות כלליות. אלה הם המבנים הגדולים ובכל אחד מהם ישנם עוד שכלולים קטנים ורבים, אשר מקילים עלינו את ביצוע העבודות הדרושות, כגון מתקן ריסוס קבוע ועוד.

טבלה 4. הספק העבודה והתפוקה בשנים תש"ט — תשט"ו

תש"ט	תש"ט	תש"ט	תש"ט	תש"ט	תש"ט	תש"ט	פרטים
1845	2196	2219	2273	2857	3311	4422	ס"ה י"ע אנשים
132.8	128	125	120	116	115	110	פרות בממוצע שנתי
114.7	108	96	97	90	77	76	בני בקר בממוצע שנתי
86.3	84.3	76.8	80.8	77	67	69	בני-בקר ב-%
658.000	541.000	544.000	485.000	453.000	448.000	497.000	התנובה, בליטרים
4951	4226	4360	4040	3905	3900	4520	ממוצע לפרה בליטרים
356	243	245	213	158	135	112	ליטרים חלב ליום עבודה
2.8	4.1	4.0	4.7	6.3	7.4	11.3	י"ע לכל אלף ליטר
13.9	16.5	17.7	18.9	24.6	28.8	40.2	י"ע לפרה (כולל גידול)
5.1	6,—	6.1	6.2	7.8	9.1	12.1	עובדים בממוצע יומי
26,—	21.3	20.5	19,—	14.9	12.6	9.1	פרות לעובד בממוצע
289	320	389	252	?	?	?	י"ע להספקת מזון
1250	1238	1125	763	300	260	10	שעות טרקטור להספקה
370	350	259	265	278	232	228	כמות השחת בטונים
610	590	472	462	410	362	222	כמות התחמיץ בטונים
400	380	350	280	250	170	150	כמות הקש בטונים
—	—	—	—	20	64	33	י"ע של בהמות

## הערות:

- (א) בתש"ט הוחזקו כל הפרות ברפתות סגורות ונחלבו בידיים.
- (ב) בתש"י מכונה מיטלטלת, בבנינים הישנים.
- (ג) בתש"א מכונה מיטלטלת, ברפת ישנה, כל הפרות היחזקו בסככה א'.
- (ד) בתשט"ו הוחזקו כל הפרות בסככה ונחלבו בבית-החליבה החדש.
- (ה) התנובה הממוצעת לפרה ותפוקת י"ע חושבו בכל השנים על סמך תעודות משלוח החלב ל"תנובה" + החלב בבית.
- (ו) מס. י"ע אינם כוללים את ענף הפיטום.
- (ז) מלבד הובלת המספוא הגס בתשט"ו, הובלו גם כ-306 טון תערובת.

בעיה מיוחדת במינה במשך השנים תש"ז-תש"י. מסיבה זו מוטל היה עלינו לנצל כל עגלה שנולדה ללא כל בירור בעדר הפרות והעגלות וממילא ירדה רמתו של העדר כולו. למעשה יצאו את העדר רוב הפרות המצטיינות ולא נותרו מהן צאצאים במספר ניכר.

3. מכונת החליבה גם היא פגעה במידה מסוימת ברמת התנובה בשנים הראשונות. כיוון שלא כל הפרות „קיבלו” ברצון את המעבר לחליבה מיכנית. כיום, לאחר סילוק פרות רבות מאוד מחמת אי התאמתן לחליבה במכונה, הצלחנו לרכוז עדר פרות שברובו המכריע נחלב יפה במכונה. עלינו לזכור שהסתגלות הבקר לתנאים החדשים זהו תהליך איטי וממושך ורק צעד אחר צעד מתקרבים למטרה הנכספת.

ברצוני להעיר עוד שהתבררנו באלופות, מהן רשומות כבר בספר האלופות הארצי וחלק שטרם גרשם ומספרן הכולל מגיע ל-20, כן נמצאות בעדרנו מספר אמהות רבייה לגידול פרים, שטופחו בעדרנו ומוצאן מאמהות היסוד הראשוןות.

#### ההזנה

לא אטפל כאן במכלול הבעיות אשר התעוררו בקשר עם הבאת מי ההשקאה לשדות המספוא, אציין רק את המגמות הכלליות שהן: גידולי מספוא מתאימים לייצור חלב וגידול בני בקר שייצורם לא יגרום להוצאות רבות במזומנים ויחסוך ימי עבודה. חותרים אנו עוד לצמצום שטחי המספוא ולספק בכל זאת מכסימום של אספקה משקית לעדר ההולך ומתרחב. ערכנו נסיונות בכל מיני גידולים וחלק גדול מהם הוצא במרוצת השנים מהמחזור. הסתווין, למשל, אינו מניב אצלנו, אלא יבולים בינוניים. גם לא הרגשנו ביתרוננו על תחמיץ תירס טוב, שבדרך כלל קל יותר לספקו בחודשים נובמבר-דצמבר ואף אפשר לקבלו משדות בעל. בשנים האחרונות הפסקנו לגדל את הסתווין לחלוטין.

האפונה ותירס השלחין לחציר ירוק יצאו גם הם מן התפריט. אחד החסרונות של אזורנו הוא שקשה לקבל יבולים גבוהים של אספסת במשך שנים רבות ככל האפשר. נסופו של דבר הגענו

בולטת למדי המגמה של הפחתה בימי עבודה באופן מוחלט ובאופן יחסי לפרה בשנה. כפי שנראה להלן בפרק על רמת התנובה, ההפחתה בימי העבודה לא היא שגרמה לירידת התנובה הממוצעת בשנים תש"י-תש"ד; היו גורמים חשובים אחרים שהשפיעו לרעה על התנובה.

עלי להסביר במלים אחדות את ענין העבודה המרובה בטרקטור בשנים האחרונות. יש לזכור שכמעט כל הקש לריפוד, התחמיץ וגם השחת מוגשים לרפתות בעזרת טרקטור. ישנם משקים שזוקפים את העבודה בריפוד לחובת ענף הובל. אצלנו עסוקים בזה עדיין הרפתנים עצמם.

בדרך כלל אפשר לומר שהרבה קימוצים ב"ע נתאפשרו הודות לתכנון הכללי היעיל של בניי הרפת ושביילי הגישה הנוחים. חשוב לא פחות מהנ"ל, הוא ארגון עבודה תכליתי. בשנים האחרונות הצלחנו להגיע לכך, שכשליש מכל ימי העבודה המושקעים בענף הבקר ניתנים ע"י הנוער העולה, גרעין ההכשרה, אולפן לעברית ואחרון אחרון חביב — ילדי בית ספרנו.

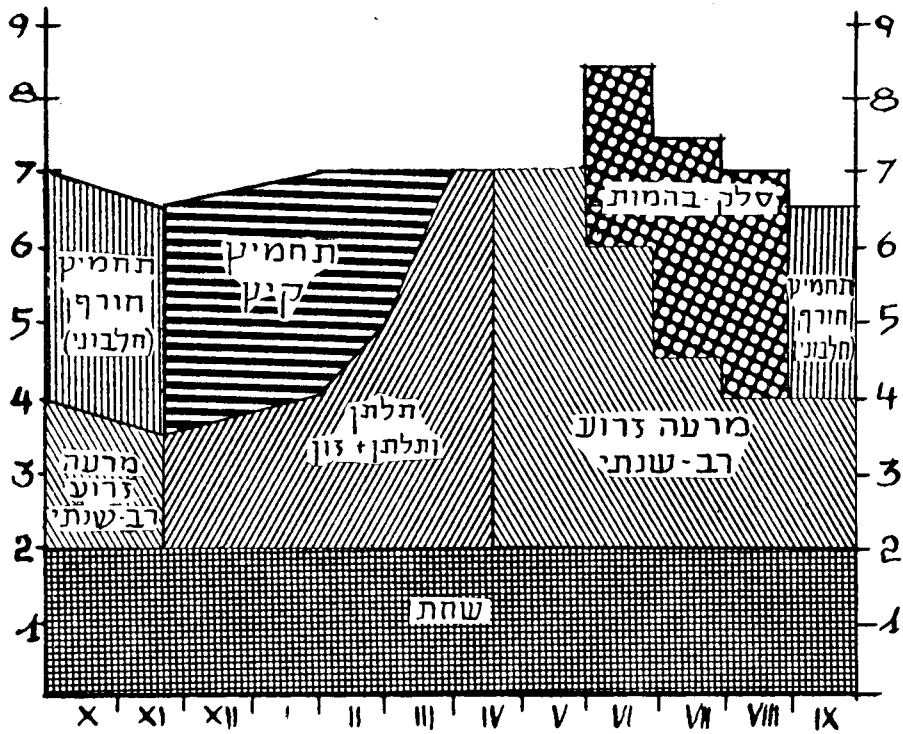
#### רמת התנובה

כבר העירותי לעיל שהעדר שלנו טופח מחר מר מעולה: אמהות יסוד סוריות שהורבעו בפריס הולנדיים. ידוע לכולנו שאון הכלאיים, אין אפשרות לקיימו בדורות ההכלאה המתקדמים וכיום מתקרב והולך פרצופו הגועי של עדרנו לגזע הפריזי-הולנדי. ידועה לנו שנת הברכה והשיא בכל הארץ, שנת תש"ז, כשהרבה עדרים הגיעו לתנובה של 5000 ליטר ומעלה. גם עדר גניגר הגיע אז לשיא הנ"ל והספיק כבר גם לרדת מהשיא ולעלות בחזרה; הסיבות להשתלשלות זו הן בעיקר שלוש: 1. הזנת הבקר בשנים ההן היתה מבוססת על מספוא בעל (עד 40%-50 מכלל המנה) בתוספת רצינית של מ"מ אשר בו הכוספות הטובות כגון בוטנים, שומשמין ופשתן תפסו חלק ניכר. עם שינוי תנאי ההזנה שהתבטא בצמצום מנת המזון המרוכז לא ידענו כיצד לייצר מספוא גס מתאים בכמויות מספיקות, ואין כל ספק שלעצם השינוי בהרכב המנה היתה השפעה מכרעת על התנובה.

2. כפי שציינתי כבר לעיל היוותה העקרות

למצב שהאספקה לבקר מתבססת בעיקר על שחת, מרעה ותחמיץ. אנו נמנעים ככל מה שאפשר מגידולי עזר עונתיים. להלן ניתנת דיאגרמה המדגימה את ההזנה למעשה בשנים האחרונות.

**מספר יחידות  
ליום ופרה**



דיאגרמה 1. הזנת הפרות במספוא הגס בתשט"ו

למרות כל זה, השחת מהווה בעין מנה ממיין אחד בתפריט הבקר במשך כל חודשי השנה. חושבני שהתחמיץ החלבוני יוכל למלא במידה רבה את מקום השחת אך טרם רכשנו נסיון בזה. השחת, אם אפשר לומר כך, ממלאה תפקיד ה"לחם" במנת הפרה.

מנה עיקרית שניה בתפריט מהווה המרעה, והמשכו בחורף — התלתן והזון הקצורים. גשמים חזקים מונעים מאתנו הוצאת העדר למרעה גם בחדשי החורף, כי האדמה שלנו כבדה וטובענית בימות הגשמים. השנה היה לרשות הרפת שטח של 165 ד' מרעה שהצטרף מ-48 ד' בני עשר שנים (רודוס ופספלום), 25 ד' בני 6-7 שנים (רודוס ופספלום), 45 ד' בני 3-4 שנים (רוי

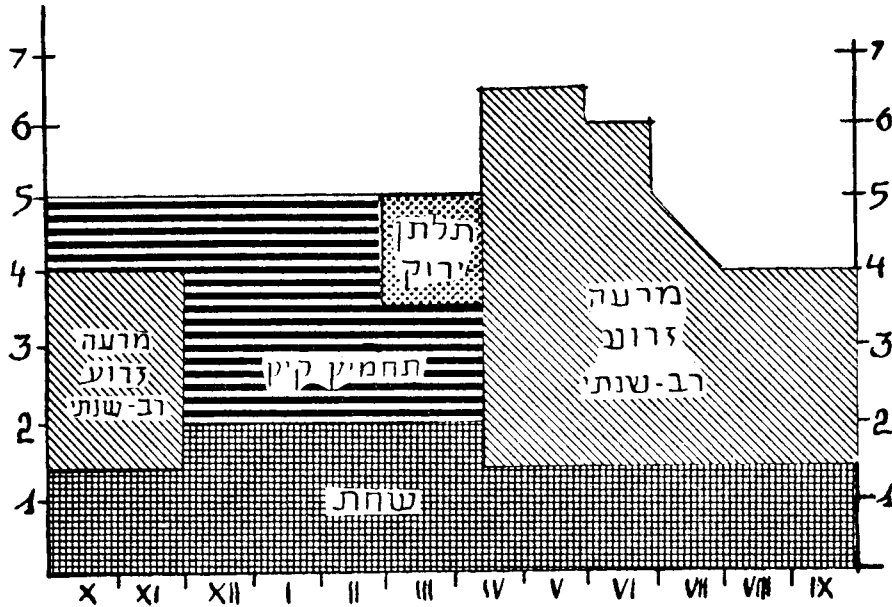
שנת תשט"ו היא השנה הראשונה אשר בה הגענו למילוי תכנית האספקה ב-100%. בתש"ד הורגש עוד חוסר בשטחי מרעה וזה גרם לתנובה ירודה בקיץ. הודות לביצוע מוצלח של תכנית האספקה בשנה זו, יכולנו להעלות את התנובה לדרגה גבוהה מאוד. תנובת תשט"ו יכולה להיחשב למצויינת בתנאי אזורנו, והיא גם עדות משכר נעת לביצוע מושלם של תכנית מעובדת מראש. ועתה אסביר כמה נקודות של תכנית האספקה שלנו. אתחיל בשחת. דעתי כדעת רבים שאין השחת ממלאה את תפקידה כראוי מחמת איכותה הלקויה. למעשה כמויות השחת, הקרויה כביכול "סוג א", הנן מצמוצמת מאוד. לנו נסיון טוב עם שחת זון+תלתן (רובו זון) משדות בעל.

\* חלק מהתערובת תלתן + זון נקצר בשטח המרעה הרבי-שנתי.

במאי עשב סודני בלבד והניב עד סוף ספטמבר 7 רעיות עשירות. המגמה היא לזרוע כל שנה שטח כנ"ל עשב סודני. חלקת הלאדינו היא בגדר

דודס + פספלוס בתוספת קטנה של עשב סודני, 7 ד' בני 3 שנים (מעט רודוס ופספלוס, מעט אספר סת והיתר תלתן — לדינו); יתר השטח נזרע

מספר יח"מ  
לראש ויום



דיאגרמה 2. המספוא הגס לפרות יבשות, מבכירות, עגלות מ"מ 10 חדשים ומעלה ושוררים לבשר.

בנו נוהגים להוסיף מזון מרוכז. כן אין אנו מוסיף פים מ"מ למבכירות לפני ההמלטה או לפרות היבשות בתקופת ההכנה. אנו מכינים אותן בדרך אחרת והיא: בהיות הפרות הרות 4—5 חודשים אנו מאביסים אותן מעל לנורמה. לדעתנו שני יתרונות בשיטה זו: 1. התנובה נשמרת ברמה גבוהה משך תקופה ארוכה יותר והפרה נכנסת לתקופת היובש כשהיא כבר במצב גופני טוב והיא ממשיכה לקבל את כל מזונותיה במספוא גם — מרעה, תחמיץ ושחת. לא נתגלו תקלות בהזנה מעין זו. עלי רק להזהיר את הרוצים לנהוג לפי שיטה זו, שיבדקו ויווכחו היטב אם אמנם מקבלות פרותיהם את תוספת המזון כפי שציינתי. הזנה זו אינה זולה יותר, לדעתי, אלא שהיא רציונלית יותר, הואיל ואין מפטמים את הפרה כחודשיים שלפני ההמלטה. היתרון מת-

בסיון אצלנו ובתכניתנו לזרוע עוד 50 דונם בסתיו זה בתוך המרעה הקיים. במקרה שהנסיון יעלה יפה בצורה זו, נוכל להקצות גידולי קטניות לפרות חולבות תנובה גבוהה. שטח המרעה של העשב הסודני מניב יכולים גבוהים והיתר יהיה מרעה פספלוס ורודוס בעיקר. לקצירה בער נת החורף יש לנו מלבד התלתן + זון הנזרע מדי שנה בחלקות המרעה. עוד 50 ד' תלתן נקי הנזרעים מדי שנה. ולכן המרעה והתלתן הירוק מה- ויום את מנת "הירקות" לפרה. הסוג השלישי של המספוא נקרא לו מאכלים "משומרים ופרפראות"; אלה הם התחמיצים למיניהם וסלק המספוא. מהדיאגרמות אפשר ללמוד כיצד משלימית התחמיצים והסלק את מנתן של הפרות בעונות השוררות. בהודמנות זו — משהו על הזנת בני הבקר והפרות היבשות. מגיל מחצית השנה ומעלה אי-

אצלנו הם בני משפחה אחת, מצטיינת ביותר, וראינו לנכון להשריש ולהפיץ את תכונותיה בעדר שלנו. זיווגנו לעתים את הפרים אף בבנות משפחתם הם והתוצאות עד עתה היו מצויינות על אף החששות הידועים. מעשה זה אינו מוכיח ולא כלום בתורת הטיפוח, אולם טוב שאפשר להצביע על הצלחה כשפוסעים לפעמים בדרך חלקלקה. הבנות האלו הניבו בתור מבכירות מ־5000 עד 6000 ק"ג, בו בזמן שהמוצע בעדר נע סביב ה־4000.

ערכתי סקר והופתעתי: מה מעטים הפרים שלפחות 75% מבנותיהם מגיעות לסיום התקופה הרביעית! והסיבות? פוריות ירודה או תנובה נמוכה. עובדה זו מעציבה מאד ומראה מה מוגר בלות הן הצלחותינו בשטח הטיפוח. נדמה לי, שנצמד צעד גדול קדימה בכל עבודתנו אם נצליח לסלק במידה רבה יותר מאשר עד כה את גורמי היציאה המוקדמת.

**השאלות הכלכליות של ענף הבקר במשקנו**  
ידוע לנו וידוע להרבה אנשי משק וכלכלה, שהענף הזה נאבק קשה על קיומו. הסיבות העיני קריות לכך הן: המחיר הירוד למוצרי ענף זה, הון ההשקעה הגדול ויוקר העבודה. נעשו אמנם פעולות שונות מתוך כוונה לתקן את המצב, אבל לי נדמה שאין לקוות לישועות של ממש כל עוד לא תשתנה באופן יסודי הגישה מצד מעצבי הכלכלה שלנו. אולם גם בידינו יש משהו לעשות למען הטבת המצב. ענף הבקר בגניגר עומד זה שנים אחדות בסימן „ריווח“ לא גדול אמנם, אך הנטייה היא לשיפור נוסף. לא אפרט כאן את המאזנים המדויקים ואתעכב רק על אילו מושגים מקובלים אצלנו, שודאי מקובלים ברוב המשקים הקיבוציים. בשנים האחרונות, מאז הונהגה השיי טה הנוכחית בהנהלת החשבונות, ניתן להיווכח שההוצאות לאספקה עומדות על 55% מכלל ההוצאה. ההוצאות לעבודה נעות בין 11%—15%. כ־30% של ההוצאות מצטרפות מריבית. הוצאות כלליות וכו'.

הסעיפים האחרונים ברשימת ההוצאות אין באפשרותנו לשנות על אף היותם נטל כבד בכל־כלת הענף. גם לא נוכל לעשות משהו להקטנת

בטא בעצם רק בתנובה היציבה יותר בחודשי החליבה האחרונים.

#### הטיפוח ומגמותיו.

בשטח זה התביעות פשוטות מאד וידועות, אלא שביצוען לא תמיד מתאפשר במהירות המקווה עקב סיבות רבות כגון: אי פוריות, מחלות וכו'. בכל אופן מצטיירת כבר לנגד עינינו הבהמה האידיאלית המתאימה לתנאינו. רצויה פרה חזקה, עמידה בפני קשיי האקלים, בעלת גוף גדול ומבנה מתאים לניצול כמויות גדולות של מספוא גס. ואם פרה כזאת נתברכה גם בעטין נוח לחליבה מיכנית, הרי השגנו את מטרת הטיפוח ביסודותיה העיקריים. הנני משוכנע ש־בות מפרותינו בארץ הן רקורדיות בכוח אך נבצר מאתנו להכיר זאת משום חסרונות בהזנה, בטיפול ובהחזקה וכן בחליבה.

לא אוכל שלא לציין את אחת הנקודות החשר בות בעיקר בתנאינו — את תכונת ההתמדה בתנובה, שהיא שקולה כנגד תנובת שיא התחל־תית בלבד. כושר ההתמדה מקל עלינו ועל הפרה את הייצור משום שאין הכרח במנות שיא, שהינן למעמסה למטפל ולבהמה גם יחד.

בבואי לסכם את הקיים, יכול אני לומר, שעדרנו, פרט לזקנות שעדיין מוחזקות למטרות רבייה, צעיר מאוד — בערך 5½ שנה בממוצע. בנות הפרים הבדוקים מהוות בו את הרוב והן בנות הפרים האמריקאים והקנדיים. אלה מצטיינות בחליבה נוחה, תנובה יפה ומת־מידה. רובן שהמליטו השנה הגיעו ל־5000 ועד ל־6000 ק"ג חלב. יש לנו היסוד לקוות שנזכה לצאצאים מוצלחים מפרות אלה.

גם עדר העגלות טופח לפי אותו הקו. רובן ככולן הן בנות פרים בדוקים. לא הזנחנו במשך כל השנים גם את תפקידנו בגידול פרים „מעור־רבים“ בעיקר. ואמנם ללא פלפולים רבים לא חששנו מלהשתמש בהם בעדר שלנו, והם הולידו לנו בנות מוצלחות, ביניהן הטובות ביותר במח־זורי השנים האחרונות.

לא עשינו זאת מתוך כוונה לשמור על עדר מעורב מבחינה גזעית, כפי שמציעים זאת מגדלי בהמות מסוימים. כל הפרים המעורבים שפעלו



ומספוא קצור ג"כ במחיר הסלק, הרי יהיה המחיר הממוצע לי"מ 190 פר' בערך. אולם כשמנת הפרה תהיה דומה לזו אשר הודגמה בדיאגרמה מס' 1 נקבל דבר שונה לגמרי:

38%	מזון מרוכז	לפי 180—200 פר'
20%	שחת	" 200 "
7%	סלק	" 180—160 "
9%	תלתן שלחין	" 180—160 "
16%	תחמיץ	" 140 "
10%	מרעה	" 125 "

המחיר הממוצע ליחידת מזון אחת כזו יהיה 178 פר' בלבד והקימוץ יגיע ל-12 פר' לי"מ. לקיום הפרה ולייצור 5000 ליטרים חלב נחוצות כאמור 3500 יח"מ כלומר 0,7 יח"מ לכל ליטר חלב. מכאן יוצא שהמזון לליטר חלב יעלה 133 פר' כשמחיר היחידה הוא 190 פר' ורק 125 פר' כשמחיר היחידה הוא 178 פר'. הקימוץ הוא 8 פר' לכל ליטר.

אם נקח בחשבון שגם בני הבקר יהנו מאס-פקה זולה יותר הרי ניווכח שגם כאן יש מקום לקימוצים נוספים.

הצבעתי רק על שני שטחים אלה, וסיפרתי מעט מהתקדמותנו בהם, אולם עוד רבה המלאכה וארוכה הדרך לפנינו.

#### ענין הפיטום במשקנו.

זה כשנתיים שאנו מגדלים עגלים לבשר, בכוונה לשווקם בגיל שעד שנתיים. אוכל לומר תוך אחריות מלאה שענף לוואי זה הצדיק את עצמו ומוסיף הכנסה יפה לענף הבקר. זה ית-בלט במאזן האחרון לאחר שזו השנה הראשונה שאנו מוכרים עגלים מפותמים לבשר.

היה באפשרותנו לקבל מחירים מכסימליים משום שיכולנו לשווק את הבהמות ללא תלות בעונת רעיה, וזה כיסה יפה את הוצאות ההזנה בבית. אמנם גם אצלנו השוורים אינם ניוונים כמו הפרות החולבות. אנו משתדלים להאביסם

\* כדי להעריך נכונה את ההתקדמות בסעיף העבודה יש לקחת בחשבון שמספר שעות הטרקטורים באוהה תקופה גדל מ-10 ל-1250. לפי מספר הפרות בתשט"ו יוצא שלכל פרה דרושות היו 9.41 שעות טרקטור, שמחירן עולה כדי 3—4 ימי עבודה של אדם.

ההוצאות למשלוח, קירור, מים, החקלאית, הורעה וכו'. נשארים איפוא שני הסעיפים הנכ"בדים: האספקה והעבודה. עליהם צריך לערוך התקפה נמרצת.

כשבאים לשקול במה וכיצד צריך להתבטא הקימוץ בעבודה, יש להכריע מה אמת המידה שלפיה יש לשפוט על יעילות העבודה מבחינה כלכלית. ברוב המקרים מקובל להעריך ולהשוות את העבודה לפי כמות הימים שצריך להשקיע בפרה אחת במשך השנה. בשנים האחרונות החלו להביא בחשבון גם את כמות העבודה שהושקעה בייצור 1000 ליטר חלב, כיוון שעיקר ההכנסה בא ממוצר זה.

כשמתבוננים בטבלה 4 יכולים להיווכח שב-משקנו חלה התקדמות כבירה בסעיף העבודה במשך השנים תש"ט—תשט"ו. מ-40 ימי עבודה לפרה ולשנה בתש"ט ירדנו עד 14 ימים בתשט"ו; וכמות העבודה לכל 1000 ליטר ירדה באותה תקופה מ-11,3 ימים ל-2,8 ימים. מובן שההפחתה בעבודה לכל 1000 ליטר מושפעת גם מהעליה בתנובה הממוצעת של הפרה. ההישגים הנ"ל הם תוצאה של כל הגורמים עליהם עמדתי בפרקים הקודמים. אינני יודע עד היכן אנו בגניגה, יכר לים להתקדם בעתיד הקרוב בסעיף העבודה, אבל מהדוגמה שלנו, ושל עוד משקים שהגיעו להישגים דומים, אפשר ללמוד שקיימות עדיין אפשרויות רבות לקימוצים בעבודה באותם המשקים שמשקיעים עד היום למעלה מ-20 י"ע (במיכון) לפרה, על אחת כמה באלה (החולבים בידיים) שמקדישים כ-40 ימי עבודה לפרה ולשנה.

עלינו לזכור שהקימוץ של 10 ימי עבודה על פרה שתנובתה הממוצעת נעה בגבולות 4000 ק"ג, יוזיל את הוצאות הייצור לכל ק"ג ב-25 פרוטה (כשמחיר יום עבודה מתקרב ל-10 ל"י). ועתה אעבור לשאלת האפשרויות של הוזלת האספקה. נניח שלייצור 5000 ליטר חלב נצרכים כ-3500 י"מ, כולל מנת הקיום של הפרה. אם המנה תצטרף ממזון מרוכז במחיר 180—200 פר' היחידה, שחת — 200 פר', סלק 160—180 פר'

לפי תכנית העבודה יעבדו או:

4 חולבים

2.5 ברפת ההמלטה

2 בהזנה וטיפול+ריכוז

בס"ה 7.5 י"ע ליממה.

נכפיל את המספר במספר ימי השנה ונקבל 2738 י"ע. כדי לקבל את הממוצע של מספר י"ע לפרה+גידול (בלי ענף הפיטום) עלינו להחסיר 250 י"ע לחשבון הפיטום ויישאר לנו עוד 2488 י"ע. מחושב ל-180 פרות וכל בני הבקר שלהן, זה יתבטא ב-13.8 י"ע לפרה+גידול בממוצע לשנה.

מטרתנו לשנים הקרובות היא לשמור על התנובה הממוצעת הנוכחית של 5000 ליטר לפרה, הווה אומר — תפוקת יום עבודה אחד תהיה 363 ליטרים חלב, או 2.7 י"ע לכל אלף ליטר. מלבד זה אנו שואפים להוסיף ולהשיב את ההזנה ולהחיל אותה, וזה ע"י הגברת חלקם של התחמיצים והמרעה בתכנית האספקה הכללית.

#### סיכום

הדברים שנאמרו מבליטים את התלבטויות המשק הוותיק בהתאמת ענף הבקר לתביעות השעה. מניתי את הכשלונות וגם את ההצלחות, אשר התנסו בהם בגניגר משום שהנני סבור שישנם עוד משקים הדומים לנו מבחינת המבנה המשקי והחברתי ויתכן שימצאו ענין בנאמר. ברשימה זו לא יכולתי להתעכב על כל פרט ופרט של עבודתנו היומיומית. הובלטו בעיקר הבעיות הגדולות, בהם מתלבט כיום משק הבקר והצבעתי על דרכים להקלת המצב. אך לא יהיה די בעמל המפרך ביותר, במחשבה ובתכנון מצד העובדים בענף ובמשק כולו, באם לא יסייעו לנו „כוחות עליונים" — הם מוסדות הממשלה וכלל הישוב בגישתם המעשית והנכונה לענף זה.

מ. זולך

גניגר

מספוא זול בלבד ובשחת פחותת ערך. אבל אף פעם לא נרשה לעצמנו לחסוך במזון עד כדי הרדת העגלים, כי בעוכרנו יהיה הדבר. אנו חושבים תוספת משקל יומית של 600—700 גרם לגורמלית ורצויה בתנאי הזנה במרעה + 3 ק"ג שחת באבוס. באביב האחרון נעה התוספת היומית במשקל סביב 1100 גרם לראש בממוצע, אבל בעונה זו היה המרעה שופע במיוחד.

בעצם משמשים לנו העגלים כעין אינדיקטור לגבי יבול המרעה ומאז הוחל בגידול העגלים הוקל ללב מפחד התמיד, שמא הבהמות אינן אוכלות במרעה. אגב: חישוב יכולי המרעה לפי „אינדיקטור" כזה וחישוב ע"פ מראה עיניים בלבד, כמעט והשתוו.

בהזדמנות זו אציין ש-21 השוורים הראשונים אשר שוקו בגיל ממוצע של 706 יום, שקלו בממוצע 465 ק"ג. פרטים נוספים על ענף הפיטום יבואו בפעם אחרת.

#### עתיד הענף במשקנו.

אם עד כה דיברתי על דברים שהיו וישנם, ברצוני גם לשרטט בקווים כלליים את עתיד הענף במשקנו למשך 5—10 השנים הקרובות. כן אציין את המטרות שנוציב לעצמנו בשאיפתנו לביסוס כלכלי איתן של הענף.

אנו חושבים להגיע לעדר כדלהלן:

180 פרות
2 פרים
140 עגלות מכל המינים
90—100 עגלים לבשר

בס"ה 412—422 ראש.

לשם כך נצטרך לסיים את בניית האגף השני של סככה ב' ולהוסיף עוד כמה כלובים לרפת ההמלטה. כן יהיה צורך בהקמת מיכלי תחמיץ לעוד 500 טון, ומתבנים נוספים לקש ושחת.

#### הישישה בפרות

כנראה שהפרה „ז'אן", העומדת במשקן של טומאס בפמרוקרשייר (אנגליה), ראויה לתואר „הישישה בפרית העולם". פרה זו, מגזע הרפורד × מעורב נולדה ב-1916 וחגגה השנה את יום הולדתה ה-39. היא המליטה עד עתה 30 פעם; המלטתה האחרונה היתה לפני 4 שנים וחלבה אחרי זה במשך שנתיים. לדברי בעליה היא הצטיינה כל השנים בתנובותיה. גם בקיץ האחרון המשיכה לצאת למרעה, יחד עם כל העדר; היאבונה היה טוב כל השנים.